

УДК 332.14

ДЕФІНІЦІЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

кандидат економічних наук, Палійчук Є. С.

аспірант, Горват Г. А.

<http://orcid.org/0000-0002-1015-8712>eugenijapal@gmail.com

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Україна, Ужгород

Стаття присвячена визначенню сутності категорії «просторовий розвиток». Проаналізовано різні підходи до визначення даної дефініції. Методологію дослідження складають: історичний підхід, метод порівняння та наукового абстрагування. Отримані результати будуть використані у подальшому розвитку Закарпатської області. Представлені результати дослідження просторовогорозвитку регіональних господарських систем в економічному просторі країни. Розкрита сутність, особливості й характер даного процесу.

Ключові слова: категорія, процес, регіональна економіка, простір, просторовий розвиток.

PhD Paliichuk E. S., Horvat G. A., Definition of spatial development of the region / Uzhgorod National University, Uzhgorod, Ukraine

The article is devoted to defining the essence of the category "spatial development". Different approaches to defining this definition are analyzed. Research methodology consists of: historical approach, method of comparison and scientific abstraction. The results obtained will be used in the further development of the Transcarpathian region. The results of the study of spatialdevelopment of regional economic systems in the

economic space of the country are presented. The essence, features and character of this process are disclosed.

Keywords: category, process, regional economy, space, spatial development.

*кандидат економічних наук Палийчук Е.С.; Горват Г. А.,
Дефініція просторового розвитку регіону/
Державне вище навчальне заклад «Ужгородський
національний університет», Україна, Ужгород*

Стаття присвячена визначенню сутності категорії «просторове розвиток». Проаналізовані різні підходи до визначення даної дефініції. Методологію дослідження складають: історичний підхід, метод порівняння і наукового абстрагування. Отримані результати будуть використані в подальшому розвитку Закарпатської області. Представлені результати дослідження просторового розвитку регіональних господарських систем в економічному просторі країни. Розкрито сутність, особливості і характер даного процесу.

Ключові слова: категорія, процес, регіональна економіка, простір, просторове розвиток.

Вступ. Визначення сутності даної економічної категорії має принципове значення у розвитку будь-якого регіону. Сучасний нерівномірний просторовий розвиток регіонів України, що відбувається за умов активізації зовнішніх міграційних процесів, посилює асиметричність розташування населення на території країни, формує нові загрози економічній безпеці країни. Сьогодні в Україні виникає проблема узгодження процесів інтеграції у світогосподарські зв'язки зі збереженням історичної спадщини, національної та

регіональної ідентичності, відтворенням основних стратегічних ресурсів (природних, культурно-історичних, соціально-економічних, людських, інфраструктурних).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом відбувається підвищення інтересу науковців до проблеми просторового розвитку регіонів. Методи аналізу та регулювання просторового розвитку великого міста висвітлені у статтях Пандас А. В. [1], академіка Татаркіна О. І. [2], Т. А. Заяць, Г. О. Краєвська, Т. Г. Кравцова досліджують особливості просторового розвитку регіонів та поселенських структур у контексті нагальних завдань зміцнення національної безпеки країни [3], проблему оптимізації просторового розвитку України на сучасному етапі в контексті інтеграції у світове господарство вивчає Л. В. Морозова [4]. Державна установа Інститут регіональних досліджень ім. М. Долінського НАНУ у своїй структурі має відділ Просторового розвитку, в якому вчені-економісти також вивчають проблеми просторового розвитку регіонів, а саме – у 2019 році опублікована монографія «Просторова організація бізнесу в регіонах України: форми та механізми регулювання» [5].

Формулювання мети статті та завдань. Перед нами поставлена мета проаналізувати погляди на визначення категорії «просторовий розвиток» і дати особисте визначення даній дефініції.

Виклад основного матеріалу.

Під час Другої світової війни у 1940 році німецький науковець Август Льош видав свою працю "Просторова організація господарства", де висвітлюється широке коло теоретичних проблем розміщення господарства, як країни в цілому, так і її економічних районів. В своїх теоретичних побудовах А. Льош багато уваги приділяв формуванню ринкового простору (ринкових зон). [6]

Вчені, які досліджували питання та проблеми просторового розвитку, дають цій дефініції різні визначення. Наприклад, Л.В. Морозова доводить, що «Просторовий розвиток – це відтворювальний процес елементів простору, що функціонує як система речових і енергетичних потоків (сировинних ресурсів, товарів і послуг, організаційних, фінансових і людських капіталів тощо)». [4]

Павлюк Ю.Ю. пише у своїх працях, що «Просторовий розвиток означає комплекс організаційних заходів управління елементами і зв'язками територій, систему дій, направлених на оптимізацію просторових змін. Він повинен узгоджуватись з державною регіональною політикою, в процесі реалізації якої поєднуються інтереси окремих регіонів з загальнонаціональними, формуються механізми, які забезпечують економічні умови цілісності країни та недопущення невинновданої територіальної та господарської замкнутості й відокремлення». [7, с.44].

Пандас А. В. стверджує що, «Просторовий розвиток являє собою циклічний процес, викликаний суперечливими наслідками перетворень у соціокультурному або матеріальному середовищі, суб'єктами якого виступають населення, власники нерухомості (включаючи власників земельних ділянок), забудовники, місцеві органи влади, об'єднані інтересами спільного проживання й ведення бізнесу в границях локальних міських територій» . [1, с.5]

На думку І. В. Міняйленко «Просторовий розвиток не можна зводити до будь-яких кількісних змін або до економічного зростання. Його зміст як категорії визначається також сукупністю чинників, які впливають на якість життя: тривалість життя, стан навколишнього середовища, стан охорони здоров'я, купівельна спроможність населення, якість житлових умов, ступінь економічної та політичної стабільності тощо». [8]

На нашу думку, при опрацюванні попередніх висновків щодо сутності економічної категорії «просторового розвитку», можна дати наступне авторське визначення – *просторовий розвиток регіону* – це процес зростання економіко-соціальних параметрів господарської одиниці (в нашому випадку – регіону) з урахуванням її просторового розташування.

Відсутність послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток гірських територій з урахуванням еколого-геологічних особливостей функціонування господарських комплексів, призвела до збільшення диспропорцій за основними соціально-економічними показниками.

Постановою Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 року №880 затверджено Державну Програму розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки. [9]. Виконання Програми сприятиме ефективному і просторово збалансованому розвитку регіону українських Карпат та дасть можливість забезпечити цілий спектр важливих завдань, серед яких можна виділити найбільш пріоритетні : за напрямом - формування конкурентної економіки гірських територій - створення Карпатського центру відродження вівчарства; створення високотехнологічних підприємств з первинної та глибинної переробки сировини (плодів та ягід); створення підприємств з енергетичної переробки відходів лісового та сільського господарства; надання фінансової та інституційної підтримки суб'єктам малого і середнього підприємництва, які провадять діяльність на території гірських населених пунктів, на розвиток традиційних і найбільш перспективних для регіону видів господарської діяльності, у тому числі органічного виробництва, впровадження “зелених технологій”; за напрямом - скасування інфраструктурних обмежень, розбудова просторово збалансованої дорожньої, виробничої і соціальної інфраструктури -

створення та підтримку системи моніторингу соціально-економічного розвитку гірських населених пунктів українських Карпат; розроблення документації з просторового планування гірських населених пунктів; розвиток високошвидкісних мереж доступу до Інтернету в гірських населених пунктах; облаштування інфраструктури та сервісних зон на прилеглій до пунктів пропуску територій українсько-польського, українсько-румунського, україно-словацького та україно-угорського кордонів;

за напрямом - розвиток туристичного потенціалу та безпека територій - створення мережі туристично-інформаційних центрів; реалізацію комплексних проектів із створення нових об'єктів туристичної та рекреаційної інфраструктури на території гірських населених пунктів (облаштування локацій з унікальними оздоровчими та природно-ландшафтними умовами, привабливими самотніми етнічними культурою і традиціями);

за напрямом - екологічна безпека та природоохоронні заходи - відтворення лісів на площах суцільних зрубів попереднього року; зменшення кількості суцільних рубок головного користування шляхом проведення вибірових, поступових, комбінованих рубок головного користування; будівництво в Карпатському біосферному заповіднику міжнародного навчально-дослідного центру збереження Букових пралісів, еколого-освітньої роботи та сталого розвитку.

Висновки

Нерівномірність просторового розвитку регіонів України посилює диференціацію якості життя населення, активізує зовнішню трудову міграцію, унеможливорює зменшення масштабів безробіття та ефективно вирішення інших соціальних проблем. Особливого значення в Україні в умовах проведення широкомасштабних

системних реформ набуває формування й реалізація регіональної економічної політики. Зокрема, проведення децентралізації системи державного управління, делегування повноважень у різних сферах діяльності на рівень регіонів, що суттєво підвищує їх роль в життєдіяльності українського суспільства та держави. Складовими частинами цієї тенденції стає, з одного боку, підвищення відповідальності органів публічного управління за ефективність регулювання просторового регіонального розвитку, з іншого – підвищення відповідальності самих регіонів.

Література:

1. Пандас А. В. (2015). Методи аналізу та регулювання просторового розвитку великого міста., Київ, ТОВ ТК Меганом, *Науковий огляд*, № 7 (17)
2. Татаркін О. І. (2012). Просторовий розвиток регіональних і територіальних економічних систем з використанням програмно-проектних підходів- *Проблеми економіки* № 3, с. 71 – 80.
3. Заяць Т. А., Краєвська Г. О., Кравцова Т. Г. (2018). Просторовий розвиток регіонів та поселенських структур: безпековий аспект. *Ефективна економіка*. № 11., режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6643>.
4. Морозова Л. В. (2013). Принципи просторового розвитку соціально-економічної системи України, Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, випуск 4 (37), с. 174-178.
5. *Просторова організація бізнесу в регіонах України: форми та механізми регулювання: монографія у 2-х томах* (2019). ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”; наук. ред. М. І. Мельник. Львів, Т. 2. 330 с.
6. Мартусенко І. В. (2015). Регіональна економіка. Підручник, І. В. Мартусенко, Б. В. Погріщук., Тернопіль, Крок, 626 с.

7. Павлюк Ю. Ю. (2011). Просторовий розвиток регіонально-економічних систем, *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*, №2 (53)
8. І. В. Міняйленко. (2013). Просторовий розвиток регіону: еволюція сучасних уявлень щодо сутності категорії, *Ефективна економіка* № 11
9. *Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки* – електронний документ – режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2019-%D0%BF>.

References:

1. Pandas A. V. (2015) Metody analizu ta rehuliuвання просторового розвитку velykoho mista. [Methods of analysis and regulation of spatial development of a large city] Kyiv, LLC TK Meganom, *Naukovyi ohliad. [Scientific review]* № 7 (17). [in Ukrainian]
2. Tatarkin O. I. (2012) Prostorovyi rozvytok rehionalnykh i terytorialnykh ekonomichnykh system z vykorystanniam prohramno-proektnykh pidkhodiv [Spatial development of regional and territorial economic systems using program-design approaches], *Problemy ekonomiky [Problems of economy]* № 3, p. 71 – 80.
3. Zaiats T. A., Kraievska H. O., Kravtsova T. H. (2018) Prostorovyi rozvytok rehioniv ta poselenskykh struktur: bezpekovyi aspekt [Spatial development of regions and settlements: security aspect]. *Efektivna ekonomika. [An efficient economy]* № 11., Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6643>.
4. Morozova L.V. (2013) Pryntsypy prostорового розвитку sotsialno-ekonomichnoi systemy Ukrainy [Principles of spatial development of socio-economic system of Ukraine], *Zbirnyk naukovykh prats*

Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl, [Proceedings of Kharkiv University of the Air Force]. №4(37), p. 174-178.

5. M. I. Melnyk (2019) *Prostorova orhanizatsiia biznesu v rehionakh Ukrainy: formy ta mekhanizmy rehuliuvannia* [Spatial organization of business in the regions of Ukraine: forms and mechanisms of regulation]: monohrafiia u 2-kh tomakh, DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy”;Lviv. T. 2. 330 p.

6. Martusenکو I. V. (2015) *Rehionalna ekonomika* [Regional economy], Ternopil, Krok, 626 p.

7. Pavliuk Yu.Yu. (2011) Prostorovyi rozvytok rehionalno-ekonomichnykh system [Spatial development of regional and economic systems], *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seriia: Ekonomichni nauky* [Collection of scientific works of VNAU. Series: Economic Sciences] №2 (53)

8. Miniailenko I. V. (2013) Prostorovyi rozvytok rehionu: evoliutsiia suchasnykh uiavlen shchodo sutnosti katehorii [Spatial development of the region: evolution of modern ideas about the essence of the category], *Efektivna ekonomika* [An efficient economy] № 11.

9. *Postanova Uriadu № 880-2019-p «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy rozvytku rehionu ukrainskykh Karpat na 2020-2022 roky»* [Government Decree No. 880-2019-p “On Approving the State Program for the Development of the Ukrainian Carpathian Region for 2020-2022”], Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2019-%D0%BF>.